

ДРАГО ЂУПИЋ
(Београд)

МУЖИТИ (СЕ) — „ЗАБОРАВЉЕНИ“ ГЛАГОЛ

У члану 46 Душановог Законика појавио се глагол *мужийти (се)* у значењу 'уда(ва)ти се'. Исти глагол јавља се два вијека касније у Првом делу новог тештамента А. Далматина, у истом значењу. Касније се овај глагол не јавља у литератури Срба и Хрвата.

Кључне ријечи: мужити (се), уда(ва)ти (се), женити (се).

Постоје ријечи које се у језику појаве, „проживе“ извесно вријеме, па их нестане. Неке од њих се „врате“, док се друге не појављују, осим евентуално у лексикографској литератури и лексикологији. Глагол *мужийти (се)* у српском језику, у значењу 'уда(ва)ти се', појавио се, да би убрзо нестао, и, рекло би се, није се више враћао. Налазимо га једино у члану 46 Душановог Законика, а око два вијека касније и у Првом делу новог тештамента Антуна Далматина (1563. године). У члану 46 Душановог Законика налазимо га у конструкцији: „... ни да се кто отъ нихъ мужи ни жени“ (односи се на кажњавање судија који суде неправедно). Ову формулацију забиљежио је Ђура Даничић у Рјечнику из књижевних старина српских (уп. књ. II, стр. 96); затим је налазимо у Рјечнику хрватскога или српскога језика ЈАЗУ (Загреб, 1911, књ. VII, стр. 191), а касније, у 20. вијеку, у речницима македонског језика: у Речнику на македонскиот јазик (Скопје, 1961, књ. I, стр. 396) забиљежен је облик *мажи*, у значењу 'удати', 'удавати', те у Српскохрватско-македонском речнику (Скопје, 1964, стр. 377) — облик *се мажи* — 'удавати се', као и облик *мажење*, у значењу 'удаја'.

Највише података, истина без ширих илустрација, о овом глаголу налазимо у Трубачовљевом Етимолошком речнику словенских језика (уп. св. 20, Москва, 1994, стр. 158), гдје видимо да се јавља у јужнословенским и у западнословенским језицима (бугарском, македонском, српскохрватском, словеначком, чешком, пољском, горњолужичком) и, рекло би се, свуда у значењу 'удавати се', 'удати се'. Уз ово значење, у чешком језику јавља се и у значењу 'јачати бодрост',

тј. са повратном заменицом (*се*) — у значењу 'постајати мужеван, мужествен'.

Немамо података о томе да ли овај глагол данас живи у неком од словенских језика мимо македонског (уп. у македонском језику и пословицу „Се мажила мома да не седи дома“ (Речник на македонскиот јазик I, стр. 369), али то није искључено.

У Етимолошком речнику словенских језика нема података о овом глаголу у источнословенским језицима, па би се могло помишљати да му поријекло није у прасловенској епохи, него касније, у некој од редакција старословенског језика, одакле се проширио само на јужнословенском и на западнословенском подручју.

Што се српскога језика тиче, како овом глаголу нема трага ни гдје осим у два наведена документа (један од њих је из хрватске књижевности), опредјељујемо се да кажемо да је по свој прилици ријеч о термилошкој функцији ове лексеми, и то из области породичног права. Да није тако, речници из периода од прије Вука и даље забиљежили би ову лексему — не помињу је ни најновији речници српскога језика. У наведеном дјелу А. Далматина овај глагол налазимо у конструкцији: „Не буду се женили ни мужили“ (уп. РЈАЗУ VII, стр. 191).

Иако немамо сигурнијих података о томе да ли се ради о термилошкој или о апелативској лексеми, односно њеној функцији, ипак закључујемо да је глагол *мужийти* (*се*) у члану 46 Душановог Законика (а вјероватно и у тексту А. Далматина) — у термилошкој а не у апелативској функцији. Па, и упркос томе, можемо се чудити како се десило да није „опстао“ макар као пандан „мушком“ глаголу *женити* (*се*) (: женити се — добијати жену, мужити се — добијати мужа).

Резюме

Драго Чупич

МУЖИТИ (СЕ) — «ИСЧЕЗНУВШИЙ» ГЛАГОЛ

Автор говорит об «исчезнувшем» в сербском языке глаголе *мужийти* (*се*) в значении 'выйти замуж'. Этот глагол в языке сербов и хорватов позже встречается только в Первом тестamente Антуна Далматина, где, по всей вероятности, и заканчивается его «жизнь».